

הַנִּכְתָּא לַמְּשִׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

תוכן

- א. חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא ... חטאת צבור היא ולא למיתה אזלא 1.....
- ב. אלא נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה אפילו ביחיד וכל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה ואפילו בצבור 2.....
- ג. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ... וכן שעירי עבודה זרה שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ... ירעו עד שיסתאבו ... שאין חטאת צבור מתה 3.....
- ד. פר יום הכפורים ... דאיכא למאן דאמר דשותפין 4.....
- ה. המקדיש מוסיף חומש 4.....
- ו. והמתכפר עושה בה תמורה 4.....
- ז. והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו 5.....
- ח. שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאה לחולין ליגזו וליעבד 5.....
- ט. באילו של אהרן 5.....
- י. תמורת חטאת למיתה אזלא 5.....

דף נ.

א. חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא ... חטאת צבור היא ולא למיתה אזלא

יש דינים בקרבן חטאת¹ מה שאינן בכל הקדשים, ודינים אלו אין להם טעם ולא דרשינא להו מקראי, אלא כך נאמרה לו למשה בסני וכך באה הקבלה דור מדור עד משה רבינו והוא מסר לנו הלכות אלו וכך שמענו מפי משה מפי הגבורה. כבשה או שעירה שהופרשה לקרבן חטאת ולא הספיק בעליה להקריבה עד שמת, הרי היא² "חטאת שמתו בעליה" ואינה קריבה שאין כפרה למתים, והרי היא למיתה, הא כיצד לא שיהרגנה בכלי או בידו אלא שסוגרים אותם ברפת ומונעים מהם מזון והם מתים ברעב, או שמאכילים אותם שעורים עד שכריסם נבקעת, ויש אומרים שממיתים אותם בידיים.

במה דברים אמורים בחטאת יחיד, אבל חטאת צבור אין שייך שמתו בעליה, שאין כל ישראל מתים.

¹ ערוך השולחן העתיד הלכות פסולי המוקדשין סימן קלא סעיף א

² מחמש חטאות המתות שהם א. "ולד חטאת" ב. "תמורת חטאת" ג. "חטאת שמתו בעליה" (ד. "חטאת שנתכפרו בעליה"; ה. "חטאת שעברה שנתה").

הַלְכַתָּא לְמִשְׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מִסְכַּת יוֹמָא

ב. אלא נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה אפילו ביחיד וכל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה ואפילו בצבור

כבר נתבאר בפסחים דף עז. כל קרבנות הציבור דוחין³ את השבת ואת הטומאה. ושבת מפורש בתורה וביום השבת שני כבשים וגו' עולת שבת בשבתו על עולת התמיד יעשה ונסכו, הרי מפורש שבשבת מקריבין הקרבן תמיד וקרבן מוסף. שהתורה הזהירה לשמור להקריב קרבן התמיד "במועדו" כשם שבמועדו אפילו בשבת כמו כן במועדו אפילו בטומאה שלא יעכב שום דבר בעולם, וגם הטומאה אינה מעכבת.

וכן בפסח⁴ כשם שבמועדו אפילו בשבת כמו כן במועדו אפילו בטומאה⁵. שאר קרבנות ציבור מניין, שנאמר: אלה תעשו לד' במועדיכם, עומר ושתי הלחם והקריבים עמהן, שאינם כתובים שם בבפנחס, ת"ל: וידבר משה וגו', וזה כתיב באמור דשם כתיבי העומר והשתי הלחם⁶.

והכלל הוא כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה⁷, כדי שיתכפרו הצבור ביום הקבוע לאותו קרבן⁸. וכל שאין זמנו קבוע אינו דוחה⁹.

לפיכך עולת ראייה ושלמי חגיגה¹⁰ אינן דוחין לא את השבת ולא את הטומאה לפי שאין להן זמן קבוע כקרבנות הצבור, שאם אינו חוגג היום חוגג למחר, אבל דוחין את יום טוב. ואף על פי שאין מקריבין ביום טוב נדרים

³ ערוך השולחן העתיד הלכות ביאת מקדש סימן מ

⁴ וגם פסח מקרי קרבן ציבור כיון דאתי בכנופיא של כל ישראל אף על גב שכל אחד מקריב לעצמו.

⁵ והרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש דין טז כתב: ומניין שטומאת מת דחווה בציבור, שנאמר: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, כך למדו מפי השמועה שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים אבל ציבור שהיו טמאי מת אינן נדחין אלא הטומאה תדחה ויעשו פסח בטומאה. וה"ה לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח שהוא דוחה את הטומאה, עכ"ל. ותמיהני למה לא הביא דרשא דגמ': איש איש וגו' וכמ"ש, ודרשא זו של הרמב"ם לא מצאתיה לא בש"ס ולא בספרי ערוה"ש שם יג

⁶ ואין לשאול דא"כ הך דאלה תעשו לד' במועדיכם הוא מיותר דהא כל המועדים מבוארים באמור וילפינן מאלה מועדי ד', ד"ל דקרא דאלה תעשו אצטריך לטומאת מקדש וקדשיו כדאמרינן בשבועות (י, א): הוקשו כל המועדים זל"י. ועוד אפ"ל דאצטריך לפר כה"ה של יוה"כ וחביתי כה"ג מדכתיבא בפ' פנחס בקרבנות המוספין דיוה"כ "מלבד הטאת הכפורים" וגו', נכלל הפר ג"כ בקרא דאלה תעשו לד' במועדיכם שבסוף הפרשה. וכן בחביתי כה"ג כתיב "עשירית האיפה סולת מנחה תמיד" וגו', עשאה הכתוב כקרבן תמיד שדוחה את השבת ואת הטומאה.

⁷ אע"ג שהוא קרבן יחיד כגטו פר של יוה"כ של כה"ג דהוא קרבן יחיד וכן חביתי כה"ג וכן הפסח שכל אחד מביא לעצמו ודוחין שבת וטומאה.

⁸ שו"ת הרדב"ז (ללשונות הרמב"ם) הלכות ביאת המקדש פרק ד הלכה יא

⁹ שהרי פר העלם דבר של ציבור ושעירי עכו"ם שהן קרבנות ציבור ואין דוחים את השבת ואת הטומאה

¹⁰ רמב"ם הלכות חגיגה פרק א הלכה ח

הַנִּכְתָּא לַמְּשִׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מסכת יומא

ונדרבות מקריבין עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה שאין אלו נדרים ונדרות אלא חובות.

פסח שני דוחה את השבת אבל את הטומאה אינו דוחה¹¹ כמו שיתבאר להלן דף צה: שמכיון שנדחה מפני הטומאה איך יעשה בטומאה.

כל¹² קרבן ציבור הקרב בטומאה אינו נאכל בטומאה אם יש בקרבן זה גם אכילת הכהנים, כמו העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וכבשי עזרת עם הלחם ושעירי ראשי חודשים ושל כל הרגלים הבאים לחטאת והבשר נאכל לכהנים, אלא מקטירין ממנו דברים הראויים להקטרה והשאר הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו, דכי התירה התורה להקריב בטומאה אבל לא לאכול בטומאה.

ואם הכהנים טמאים והקרבן טהור וכגון ששחטו זר וזרקו הטמאים דמו והקריבו אמוריו, אף על פי שהטמאים מקריבין אותו אין חולקין עם כהנים בעלי מומין הטהורין לאכול לערב מפני שאינם ראויים לאכילה¹³.

ג. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ... וכן שעירי עבודה זרה שאבדו והפריש אחרים תחתיהן ... ירעו עד שיסתאבו ... שאין חטאת צבור מתה

פר¹⁴ ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, ולא הספיק להקריבן עד שנמצאו הראשנים, וכן שעירי ע"ז כלומר כשהורו בי"ד בשגגה לעבוד ע"ז, שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, ולא הספיק להקריבן עד שנמצאו הראשנים, ירעו עד שיפול בהן מום וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה לקיץ המזבח והיא הקרויה נדבת צבור ובאה מכל אותן שנאמר עליהם ירעו עד שיסתאבו לקיץ המזבח והיא הקרויה נדבת צבור ובאה מכל אותן שנאמר עליהם ירעו עד שיסתאבו. ואם כבר קרבו השניים ירעו הראשונים עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה, שאין חטאת הצבור מתה¹⁵, ולמה

¹¹ שם הלכות קרבן פסח פרק י הלכה טו

¹² שם הלכות ביאת המקדש פרק ד הלכה יא

¹³ זכותא דאברהם בביאור דעת הרמב"ם הלכות מעשה הקרבנות פרק י הלכה כג

¹⁴ רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק ד הלכה ב

¹⁵ קצת צ"ע אמאי קרי ליה חטאת צבור הא בעבודת יוה"כ ה"נ חשיב ליה חטאת שותפים. ואפשר דכ"ל ותני כיון דאיירי אף בשעיר ודאי הוי דציבור וכיון שאין נ"מ לענין זה בין דרבים לבין דציבור כתב לפי הרוב.

הַנִּכְתָּא לְמִשְׁיחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מִסַּכְתָּ יוֹמָא

לא יקרבו עצמן נדבה שהרי זכרים הם, ויכולים להקרב עולות¹⁶. גזרה לאחר כפרה משום לפני כפרה.

דף נ:

ד. פר יום הכפורים ... דאינא למאן דאמר דשותפין

כבר נתבאר שפר יום הכפורים¹⁷ אף על פי שכהן גדול קונה משלו שנאמר פר החטאת אשר לו, המקום הפקיר ממנו בו לכל אחיו הכהנים, שאילו לא היה להן בו שותפות לא היו מתכפרין בו, ואין בו דין חטאות המתות שאין חטאת הרבים מתה¹⁸.

ה. המקדיש מוסיף חומש

קדשי מזבח¹⁹ שנפל בהם מום ונפדו, אם פדה המקדיש עצמו, מוסיף חומש כשאר ההקדשות, והמקדיש שפדה לעצמו הוא שמוסיף חומש, לא המתכפר בה שפדאה, כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר ונפלו מום בקרבנות, המקדיש מוסיף חומש בפייתם, אך הנזיר אינו מוסיף. דתליה רחמנא לחומש במקדיש²⁰, דכתיב "ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישיתו".

ו. והמתכפר עושה בה תמורה

מי שהקדיש בעל חיים לקרבן, אסור לו להמירו בבהמת חולין, שנאמר: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב". ואם עבר אדם והמיר בהמת קדשים בבהמת חולין, חלה קדושת הקרבן על בהמת החולין, אף כי לא פקעה ולא ירדה הקדושה מן הקרבן. כלומר, ששתי הבהמות קדושו: הבהמה הראשונה משום קדושת הקרבן שאינה נפקעת על ידי ההמרה, והבהמה השנייה משום קדושת התמורה, כפי שנאמר: "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה, והיה הוא ותמורתו יהיה קדש".

¹⁶ שחטאת יחיד אינה יכולה להקרב עולה שהרי נקבה היא ואין עלוה נקבה, ואי אפשר להורידה להקריבה לשלמים.

¹⁷ רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פרק ה הלכה יג

¹⁸ אולם לא מצינו חטאת השותפין שאין חטאת באה בנדבה אלא באה על חטא ואינה באה בשותפות ומה שנקראת כאן חטאת השותפין אינו אלא שלא תחשב חטאת יחיד ולעדיין לא באה לכלל חטאת ציבור. לקומי הלכות ית. בזבח תודה ד"ה ומסקינן.

¹⁹ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ז הלכה ד

²⁰ בסף משנה שם.

הַנִּתְּנָה לְמִשְׁחָא בְּדֵף הַיּוֹמִי

מִסַּכְתָּ יוֹמָא

במידה ויש שני בעלים לקרבן מי שהקדישו ומי שרוצה להתכפר בו, המתכפר הוא שעושה תמורה²¹ אבל לא המקדיש, כיצד הקדיש בהמה שיתכפר בה חבירו כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר, אותו הנזיר הוא שעושה בהן תמורה אבל לא זה שהקדיש לפי שאינן שלו.

ז. והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו

התורם או המעשר או המפריש חלה משלו²² על של אחרים הרי זו תרומה ותיקן פירותיהם, וטובת הנאה של המפריש שנותנה לכל כהן שירצה. דכתיב "כי תכלה לעשר" וגו' "ונתת ללוי" וגו' משמע מי שמעשר יש לו זכות הנתינה לכל מי שירצה, אבל העושה שליח לתרום משלו על שלו בודאי טובת הנאה לבעלים.

ח. שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאה לחולין לִיגְזוּז וְלִיעֶבֶד

כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין²³ מתחילתן. כלומר שהמיר קורבנו על בהמת חולין בעלת מום שפוסל אותה למזבח, הרי בהמת הקרבן ובהמת החולין קדושות, והרי תמורות אלו יפדו ואינן יוצאין לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרין בגיזה ועבודה אחר פדיונן²⁴, שהקדושה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע שנאמר או רע בטוב ורע האמור כאן הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן ואף על פי כן כתוב בו יהיה קודש.

ט. באילו של אהרן

אילו של כהן²⁵ גדול עושה תמורה, אבל פרו אינו עושה תמורה אף על פי שהוא משלו, הואיל ואחיו הכהנים מתכפרין בו הרי הם בו כשותפין.

י. תמורת חטאת למיתה אזלא

²¹ רמב"ם הלכות תמורה פרק א הלכה ד

²² שם הלכות תרומות פרק ד הלכה ב ודרך אמונה שם

²³ רמב"ם הלכות תמורה פרק ג הלכה ה

²⁴ בשונה ממקדיש בהמת חולין שנפל בה מום שפוח אותה ויוצאת לחולין לגיזה ועבודה

²⁵ רמב"ם הלכות תמורה פרק א הלכה י

הלכתא למשיחא בדרה היומי

מסכת יומא

תמורת חטאת²⁶ היא מחמש חטאות המתות ומשום כך כבשה או שעירה של חולין שהומרה בכבשה או בשעירה שהוקדשה לקרבן חטאת תמות ולא תיקרב הא כיצד לא שיהרגנה אלא שסוגרים אותה ברפת ומונעים ממנה מזון עד שהיא מתה ברעב; ויש אומרים, שמאכילים אותה שעורים עד שכריסה נבקעת.

במה דברים אמורים בחטאת יחיד, אבל חטאת עבד אין העבד עושין תמורה.

²⁶ שם הלכות פסולי המוקדשין פרק ד הלכה א